

Competències bàsiques de l'àmbit d'aprendre a aprendre

Aprendre a aprendre

Identificació i desplegament
a l'educació primària

Competències bàsiques de l'àmbit d'aprendre a aprendre

Aprendre a aprendre

Identificació i desplegament
a l'educació primària

URL: www.gencat.cat/ensenyament

Aquest llibre està publicat amb una llicència Creative Commons Reconeixement-No comercial-Compartir igual 3.0 Espanya.

Per veure'n una còpia, visiteu:

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/es/legalcode.ca>

Els termes de la llicència impliquen que aquest material pot ser:

- reproduït, distribuït i comunicat públicament sempre que se'n reconegui l'autoria;
- reproduït, distribuït i comunicat públicament sempre que l'ús no sigui comercial, i
- utilitzat per generar una obra derivada sempre que aquesta quedi subjecta a una llicència idèntica a aquesta.

Aquest document ha estat elaborat per un grup de treball coordinat pel doctor Jaume Sarramona i els mestres Glòria Tomàs i Martí Casares.

© Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament

Elaboració: **Direcció General d'Educació Infantil i Primària**

Edició: **Servei de Comunicació i Publicacions**

1a edició: **març de 2018**

Disseny de la coberta: **Estudi Carme Vives**

Índex

Presentació	4
Introducció	5
Competències bàsiques de l'àmbit d'aprendre a aprendre	7
Dimensió autoconeixement respecte de l'aprenentatge	8
• Competència 1. Prendre consciència de les característiques personals respecte de l'aprenentatge.....	9
• Competència 2. Ser conscient del que se sap i del que cal aprendre	12
Dimensió aprenentatge individual	15
• Competència 3. Organitzar el propi procés d'aprenentatge i aplicar-hi les tècniques adients	16
• Competència 4. Emprar tècniques de consolidació i recuperació dels aprenentatges	19
Dimensió aprenentatge en grup	22
• Competència 5. Utilitzar la interacció i les tècniques d'aprenentatge en grup	23
Dimensió actitud positiva envers l'aprenentatge	27
• Competència 6. Adquirir el gust per aprendre i per continuar aprenent	28
Orientacions per a l'avaluació de l'àmbit d'aprendre a aprendre	31
Annex 1	
Continguts clau de les competències	32

Presentació

El Govern de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Ensenyament, promou i lidera una ofensiva de país a favor de l'èxit escolar, que vol implicar i comprometre tota la societat catalana, amb l'objectiu de millorar els resultats educatius i reduir les taxes de fracàs escolar i d'abandó dels estudis.

La Unió Europea ha establert objectius educatius, en el marc de l'Estratègia Europa 2020 (ET-2020), que han de permetre l'assoliment d'una economia intel·ligent, inclusiva i sostenible. Uns objectius que Catalunya assumeix i que l'obliguen a focalitzar els esforços del Govern en la millora dels resultats escolars i del nivell formatiu dels ciutadans per aconseguir el ple desenvolupament personal, professional i social al llarg de la vida.

D'altra banda, d'acord amb l'article 97 de la LEC (Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació), els centres exerceixen l'autonomia pedagògica a partir del marc curricular establert en el Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària, on es concreten les competències bàsiques, els continguts i els criteris d'avaluació.

Dins d'aquest marc de referència, el Departament d'Ensenyament ha impulsat l'elaboració de diversos documents per desplegar i concretar les competències associades a les diferents àrees del currículum.

El document que ara presentem correspon a les competències bàsiques de l'àmbit d'aprendre a aprendre per a l'educació primària. Aquestes competències no estan vinculades a cap àmbit en concret i, per tant, tenen un caràcter transversal que han d'abordar tots els mestres, sigui quina sigui la seva especialitat.

Els continguts i competències que aquí es presenten són una finalitat transversal de tota l'escola. Tota la vida del centre, l'actuació dels docents i de totes les persones que constitueixen la comunitat educativa han d'afavorir que tots i cadascun dels alumnes puguin adquirir les eines que podran utilitzar per continuar aprenent al llarg de la vida.

Els elements que componen el document aporten informació relativa a l'assoliment de les competències de l'àmbit al final de l'etapa educativa, la identificació dels continguts clau associats a cada competència, els criteris i indicadors d'avaluació i les orientacions per a l'avaluació.

Aquest document ha estat elaborat amb la participació de professorat dels centres públics de Catalunya. El treball dut a terme ha de contribuir a continuar avançant en la millora de la qualitat del sistema educatiu del nostre país, en l'actualització professional dels nostres docents i, en definitiva, en la millora de l'èxit educatiu del nostre alumnat.

Carme Ortoll i Grífols

Directora general d'Educació Infantil i Primària

Introducció

El Departament d'Ensenyament ha elaborat aquest document d'orientacions per al desplegament de les competències bàsiques d'aprendre a aprendre de l'alumnat d'educació primària amb la finalitat d'ajudar els centres a l'hora de desenvolupar el currículum. Aquestes competències suposen la concreció de la *competència clau* que amb la mateixa denominació proposa la Unió Europea i fan referència a la capacitat d'emprendre, organitzar i conduir un aprenentatge individualment o en grup.

Atès que fan referència a l'aprenentatge en general, les competències bàsiques de l'aprendre a aprendre impliquen tots els àmbits del currículum, de manera que resulten transversals i no es vinculen a un àmbit concret.

Els estudis sobre aprendre a aprendre han anat evolucionant en el decurs del temps. En un primer moment, aquest concepte es va associar a les tècniques d'estudi, relacionades amb tasques concretes (el resum, el subratllat, els apunts...), de vegades independentment dels continguts curriculars. Posteriorment, les aportacions de les diferents teories psicològiques de l'aprenentatge van permetre matisar l'aplicació de diverses estratègies en funció de la naturalesa dels aprenentatges que cal adquirir. I actualment s'hi afegeixen els estudis neurològics per aportar suggeriments importants que justifiquen les orientacions metodològiques per aconseguir aprendre de manera eficaç i ferma. Així sabem, per exemple, que sense desig, motivació i interès per aprendre, no hi ha aprenentatge consolidat, i que l'aprendre a aprendre és més que una sèrie de tècniques, encara que aquestes segueixen sent necessàries.

Avui més que mai es veu imprescindible consolidar la capacitat d'adaptar-se a noves situacions i nous contextos: els canvis socials, polítics, tecnològics... es desenvolupen a un ritme accelerat que fa que les condicions que coneixeran els nostres alumnes en la seva etapa adulta siguin difícils de preveure. Els aprenentatges actuals seran a la base dels seus coneixements futurs però la majoria de continguts que podem incorporar ara quedaran obsolets i el camí que recorreran és imprevisible. Per això, els hàbits d'aprenentatge han de servir per seguir aprenent al llarg de tota la vida, de la mateixa manera que els aprenentatges adquirits en un context determinat s'han de poder transferir a altres contextos.

El document present adopta una estructura semblant a la que s'aplica a les competències bàsiques del àmbits curriculars. Es parteix d'unes dimensions que agrupen les competències preteses i cada competència es desenvolupa en uns continguts clau que la suporten, així com en unes orientacions metodològiques i per a l'avaluació corresponent. Atès que aquestes orientacions són en gran mesura comunes a totes les competències, a banda d'uns indicadors concrets per a cadascuna, es donen les més generals al final del document. Els indicadors en qüestió s'han graduat per cicles per facilitar-ne l'aplicació al llarg de l'etapa.

En aquesta proposta, les competències s'han aplegat en quatre dimensions:

La **dimensió d'autoconeixement respecte de l'aprenentatge** fa referència al fet de prendre consciència tant de les fortaleces i febleses personals com de les estratègies amb què cadascú aprèn.

La **dimensió d'aprenentatge individual** fa referència a la capacitat que l'alumne ha d'assolir per prendre decisions i organitzar el propi aprenentatge per fer-lo efectiu i durador.

La **dimensió d'aprenentatge en grup** fa referència a les habilitats d'aprendre amb els altres, de forma cooperativa perquè cadascun dels participant aconsegueixi les fites.

La **dimensió d'actitud positiva envers l'aprenentatge** fa referència a la necessitat de trobar els aspectes satisfactoris que donen la motivació imprescindible per assolir els objectius plantejats i seguir aprenent de per vida.

Competències bàsiques de l'àmbit d'aprendre a aprendre

DIMENSIÓ AUTOCONEIXEMENT RESPECTE DE L'APRENTATGE

Competència 1. Prendre consciència de les característiques personals respecte de l'aprenentatge.

Competència 2. Ser conscient del que se sap i del que cal aprendre.

DIMENSIÓ APRENTATGE INDIVIDUAL

Competència 3. Organitzar el propi procés d'aprenentatge i aplicar-hi les tècniques adients.

Competència 4. Emprar tècniques de consolidació i recuperació dels aprenentatges.

DIMENSIÓ APRENTATGE EN GRUP

Competència 5. Utilitzar la interacció i les tècniques d'aprenentatge en grup.

DIMENSIÓ ACTITUD POSITIVA ENVERS L'APRENTATGE

Competència 6. Adquirir el gust per aprendre i continuar aprenent.

Dimensió autoconeixement respecte de l'aprenentatge

Aquesta dimensió agrupa les competències més relacionades amb l'autoconeixement que un té d'un mateix, especialment les que serveixen per bastir l'autoconcepte i les capacitats vinculades a l'aprenentatge.

Aquestes competències tenen en compte la persona com a individu capaç de conèixer-se a si mateix i de conèixer allò que li és necessari saber. La consciència de les característiques personals, intel·lectuals o d'interessos és imprescindible per dirigir i regular el procés d'aprenentatge i per optar entre les alternatives que s'ofereixen.

Les competències d'aquesta dimensió, si bé es conceben orientades vers un mateix, s'assoleixen en gran part gràcies a la interacció amb altres persones i es consoliden en els diversos espais i temps socials, siguin escolars, familiars o de lleure.

La dimensió comprèn les competències següents:

- **Competència 1.** Prendre consciència de les característiques personals respecte de l'aprenentatge.
- **Competència 2.** Ser conscient del que se sap i del que cal aprendre.

COMPETÈNCIA 1

Prendre consciència de les característiques personals respecte de l'aprenentatge

Explicació

Totes les persones són diferents i s'enfronten de manera diferent a l'aprenentatge. Les característiques individuals de tipus intel·lectual, emocional i actitudinal es vinculen amb els processos d'aprenentatge i determinen quins objectius són més fàcils o més difícils d'assolir. Quan l'alumne pren consciència de les seves característiques, és a dir, quan les identifica i les visualitza a l'hora d'iniciar, planificar i dur a terme les tasques amb què aprèn, pot cercar les eines i els recursos més pertinents per enfocar correctament l'aprenentatge. I tot això ajuda a construir la consciència de la pròpia personalitat.

Malgrat que la maduració de la persona ja construeix per si mateixa alguns dels elements de l'autoconeixement, l'activitat escolar pot promoure situacions en què l'alumne identifica i reconeix les seves fortaleces i debilitats. Cal no oblidar, a més, que aquestes fortaleces i debilitats personals no són estàtiques i permanents. És sabut que les fortaleces si no es conreen acaben minvant i, fins i tot, poden desaparèixer. Així mateix, la consciència de les debilitats i una pràctica determinada que hi posi el focus pot ser el punt de partida per al progrés personal.

Aquest coneixement de les pròpies debilitats no ha de derivar en una visió pessimista que freni l'acció, sinó que ha de promoure, més aviat, l'establiment de reptes, la consciència de la necessitat d'esforç i la cerca d'eines alternatives. Per exemple, si una persona és conscient de les dificultats que té en la pronúncia d'un so, pot decidir fer uns exercicis per millorar i fins i tot acabar pronunciant-lo correctament.

Les característiques intel·lectuals tenen una base genètica però el seu desenvolupament ve condi-

cionat per l'entorn. Per tant, cal fugir d'una visió determinista i tenir present que l'aprenentatge consisteix precisament en l'actuació sobre aquest espai de possibilitats que hi ha al voltant de les característiques inicials. En aquest sentit, la competència consisteix també a descartar els estereotips i les falses conviccions que poden interferir en les expectatives d'aprenentatge.

Les capacitats intel·lectuals dels alumnes s'orienten amb intensitat diversa vers els diferents àmbits (lingüístic, artístic, matemàtic...), cosa que facilita l'accés a certs coneixements per sobre d'altres i que afavoreix l'ús de determinades estratègies. Això proporciona a cada persona un estil d'aprenentatge diferent. És clar, per exemple, que hi ha alumnes que aprenen més fàcilment amb activitats visuals, i en canvi d'altres ho fan amb activitats auditives. Els alumnes reflexius solen enfrontar-se a una activitat mitjançant l'observació i l'anàlisi, considerant les diferents perspectives, al contrari dels alumnes impulsius que acostumen a donar una resposta directa, sense anàlisi prèvia, d'una manera ràpida. Segons l'estil d'aprenentatge de cadascú, les condicions que l'afavoriran o dificultaran seran unes o altres.

Continguts clau

- Capacitats personals de tipus físic, mental, emocional, etc.
- L'actitud de millora per superar dificultats i limitacions.
- Estils d'aprenentatge: visual, cinestèsic, auditiu, actiu, reflexiu, pragmàtic, teòric, etc.
- Estereotips i falses conviccions lligades a l'aprenentatge.
- ...

Orientacions metodològiques

La presa de consciència de les pròpies característiques es pot iniciar ben d'hora. Per a això, és convenient que des dels primers cursos el mestre faci notar als alumnes l'heterogeneïtat de les persones que els envolten i de les seves maneres de fer. La reflexió sobre la diversitat d'aptituds, habilitats i estils d'aprenentatge, propicia el coneixement de diferents models i estils i, consegüentment, l'autoconeixement del que és propi.

Cal, doncs, aprofitar la presència a l'aula de metodologies diverses (racons, tallers, petits grups, treball per parelles, treball cooperatiu...) i la diversitat de formats amb què es presenten les activitats (visual, oral, escrit...) per fer que cada alumne adverteixi el que li és més favorable i els que li presenta dificultats. L'observació i la comparació dels propis resultats, fetes de manera regular i habitual, permetran que l'alumne vegi quines situacions li són més favorables i quines més dificultoses.

El mestre ha de posar l'accent en l'anàlisi de la tria efectuada per l'alumne, emprant preguntes que el portin a conèixer-se, com per exemple: *De quina manera ho has fet? T'ha estat fàcil? T'has sentit còmode? Quines decisions t'han anat bé i quines no? Quan hagis de fer un altre treball, què faries igual i què no?* La reflexió i l'anàlisi de les respostes ajudaran els alumnes a reconèixer les pròpies aptituds i els estils d'aprenentatge. Convé per a aquest diàleg, de manera imprescindible, disposar d'estones que permetin una acció tutorial i orientadora individualitzada.

Cal propiciar a l'aula moments per a l'aprenentatge dels hàbits que afavoreixen la metacognició i dels que potencien la concentració i l'aplicació creativa de les pròpies capacitats intel·lectuals.

Són diverses les accions que es poden fer de manera regular i habitual per estimular la reflexió metacognitiva: durant l'activitat, demanar als alumnes que es preguntin si ho estan fent bé, quins dubtes tenen i què poden fer per resoldre'ls; al final de l'activitat, valorar què han fet, com ho han fet, com ho faran a partir d'ara i què han après, etc.

Sempre caldrà posar atenció especial als estereotips i a les falses conviccions que poden incidir negativament en l'autoconeixement. Aquest seria el cas, per exemple, d'un infant que deixa de banda la participació en una dansa de grup perquè pensa que la seva aparença física no és l'adequada, o d'un altre que descarta una activitat artística perquè diu que "no sap dibuixar". El docent ha de mostrar sempre confiança en el progrés de l'alumne i acompanyar-lo en la superació de les seves dificultats i l'assoliment dels objectius d'aprenentatge.

També són convenientes activitats en què els nois i les noies analitzin i reflexionin sobre models que mostren maneres diferents d'aprendre i exemples de superació personal relacionats amb l'aprenentatge. Es poden extreure de la vida quotidiana (experiències, pròpies o no, observades a l'aula, a l'escola, a la família...) o de contes, premsa, documentals, pel·lícules...

Criteris i indicadors d'avaluació

A títol d'exemple, es mostren alguns indicadors que poden ajudar en l'avaluació d'aquesta competència:

Criteris d'avaluació	Indicadors Cicle inicial	Indicadors Cicle mitjà	Indicadors Cicle superior
<i>Conèixer els punts personals forts respecte a l'aprenentatge.</i>	Manifesta les seves preferències respecte als diferents àmbits d'aprenentatge.	Identifica les capacitats que el fan apte per a un àmbit d'aprenentatge.	Identifica i argumenta les capacitats que el fan apte per a un àmbit d'aprenentatge.
<i>Conèixer els punts personals febles respecte a l'aprenentatge.</i>	Manifesta els àmbits més dificultosos respecte al seu aprenentatge.	Identifica les dificultats que té respecte a alguns àmbits d'aprenentatge.	Identifica i argumenta les dificultats que té respecte a alguns àmbits d'aprenentatge.
<i>Identificar el propi estil d'aprenentatge.</i>		Coneix alguns estils d'aprenentatge.	Reconeix els estils d'aprenentatge que li donen millors resultats.
<i>Identificar els elements que afavoreixen i els que dificulten el propi aprenentatge.</i>	Evita les condicions que li són inadequades per fer activitats d'aprenentatge.	Identifica i evita les condicions que li són inadequades per fer activitats d'aprenentatge.	Identifica i aplica les condicions que li són adequades i que afavoreixen el seu aprenentatge.
...	...	...	...

COMPETÈNCIA 2

Ser conscient del que se sap i del que cal aprendre

Explicació

Ser conscient del que se sap suposa identificar els propis coneixements i les condicions necessàries per a la seva utilització. A partir d'aquesta consciència, i en funció d'objectius concrets, una persona pot advertir allò que li manca aprendre, és a dir, pot distingir els coneixements conceptuals o procedimentals d'un àmbit que encara no té assolits per convertir-los en objectius d'aprenentatge que li cal assolir.

Ser conscient dels conceptes i procediments que es dominen permet relacionar-los i donar-los-hi significació per vincular-los amb els nous. D'aquesta manera, els aprenentatges que es plantegin tindran el realisme necessari per evitar la pèrdua de temps i d'esforços, i la generació de frustracions.

Els coneixements que es dominen i els que encara manquen es posen a prova quan s'han d'aplicar per resoldre situacions concretes i es raona sobre qüestions que exigeixen reflexió i argumentació. Saber esmicolar els components dels processos corresponents per veure'n els fonaments al mateix temps que els buits i els passos ja fets és la tasca a què s'enfronta un bon aprenent.

Aquesta competència suposa també la capacitat de treure conclusions realistes dels processos d'avaluació, tant de les que resulten de l'autoavaluació com de les que es reben dels docents i dels companys, que permeten identificar i valorar els coneixements propis.

Ser competent a saber el què se sap i el que cal aprendre té relació amb la competència anterior d'autoconsciència i també amb la capacitat de recordar, valorar, contextualitzar i utilitzar els propis coneixements. Perquè els coneixements no han de ser simplement arxivats sinó que han d'estar disponibles per ser executats sota determinades condicions i amb segons quins protocols que cal conèixer. És en aquest sentit que aquesta competència es relaciona amb la número 4 de manteniment i consolidació dels aprenentatges adquirits.

Continguts clau

- Tècniques d'autoavaluació i de coavaluació: activitats escrites, gràfiques, orals, globalitzades...
- Instruments d'autoavaluació: rúbrica, dossier d'aprenentatge, diari de camp...
- ...

Orientacions metodològiques

Per facilitar l'adquisició d'aquesta competència són convenientes les activitats en què els alumnes planifiquen els seus objectius d'aprenentatge i anticipen els continguts que han d'aprendre. Cal, doncs, deixar moments a l'aula per fomentar la reflexió sobre què i com s'ha après i així lligar-ho amb el que es vol o s'ha d'aprendre.

La formulació de preguntes obertes, productives i d'alt nivell cognitiu a l'inici de la unitat didàctica o del projecte ajuda a fer evidents els aprenentatges, els continguts i les habilitats adquirits anteriorment així com els necessaris. Preguntes que plantegen *què en sabem?* *Per què passava això?* *Com era?* I també *què vam fer?* *Com ho vam saber?* *Quins problemes i quines dificultats vam tenir?* Aquestes preguntes impliquen verificar les informacions i permeten aprofundir en els temes. En serien exemples: *com es pot mesurar el perímetre de l'aula sense utilitzar ni el regle ni la cinta mètrica?* *Recordeu què vam descobrir què hi havia dins de les bombolles?* *Què necessitem aprendre per escriure una novel·la?* O, amb motiu de la festa de final de curs a l'escola, *què necessitem saber per organitzar un berenar per a tothom?*

Cal tenir present, també, que quan una persona és capaç d'explicar un coneixement a una altra és quan demostra el que ha après; per això una bona tècnica perquè l'alumne prengui consciència del que realment sap és que intenti ensenyar-ho a un altre. Així doncs, les exposicions individuals, per parelles o grups reduïts, esdevenen una oportunitat perquè el mestre pugui fer que l'alumne prengui consciència tant d'allò que sap com d'allò que li cal aprendre.

D'altra banda, se sap que els alumnes aprenen a ser capaços d'identificar els continguts que cal aprendre a partir d'avaluar els companys amb la finalitat d'ajudar-los, ja que sovint reconeixen millor què han fet correctament i els seus errors a partir d'identificar-los en les produccions dels altres. El mestre ha d'acompanyar els alumnes en aquests processos d'autoavaluació i coavaluació, valorant el seu nivell i on volen arribar, i mostrar models que evidencin quin ha estat el procés seguit en l'aprenentatge.

A partir de les activitats d'aprenentatge i d'avaluació serà molt útil l'elaboració d'una recopilació d'evidències d'aprenentatge, en la línia del que es coneix com a dossier d'aprenentatge, una útil perquè a l'alumne li sigui fàcil valorar el seu avenç però també perquè hi trobi llistes de continguts o bases d'orientació que pugui recuperar i utilitzar en tasques futures.

Criteris i indicadors d'avaluació

A títol d'exemple, es mostren alguns indicadors que poden ajudar en l'avaluació d'aquesta competència:

Criteris d'avaluació	Indicadors Cicle inicial	Indicadors Cicle mitjà	Indicadors Cicle superior
<i>Proposar-se objectius assolibles.</i>		Planteja objectius d'aprenentatge a curt termini.	Planteja objectius d'aprenentatge a mitjà i llarg termini.
<i>Identificar els propis coneixements i habilitats respecte a un objectiu.</i>		S'adona del que sap quan fa les activitats d'aprenentatge.	S'adona del que sap quan fa les activitats d'aprenentatge i ho vincula als objectius.
		Vincula els nous aprenentatges als que ja té.	Vincula els nous aprenentatges a altres de diferents àmbits.
<i>Identificar els coneixements que cal adquirir per aconseguir un objectiu.</i>	Demana ajuda sobre els coneixements que li cal adquirir per aconseguir un objectiu.	S'adona dels coneixements que li cal adquirir quan fa les activitats d'aprenentatge.	S'adona dels coneixements que li cal adquirir quan fa les activitats d'aprenentatge i els vincula amb els objectius.
		Formula preguntes relacionades amb els coneixements que li cal adquirir per aconseguir un objectiu.	
<i>Ser capaç d'autoavaluar-se.</i>	Utilitza els recursos que se li faciliten per autocorregir-se.	Utilitza els recursos que se li faciliten per autoavaluar-se.	Utilitza recursos per autoavaluar-se.
	Valora la realització d'un treball amb l'ajut d'una pauta.	Identifica el seu nivell amb una pauta qualitativa.	
		Participa amb el grup en la confecció de pautes d'autoavaluació.	Confecciona individualment alguns apartats de pautes d'autoavaluació.
...	...	...	...

Dimensió aprenentatge individual

Perquè l'alumne aprengui de manera significativa és important que tingui coneixement de les característiques del procés que porta a terme per aprendre. Cal que es pregunti pel significat i els objectius de les activitats que ha de fer, que valori la dificultat que li presenten les tasques en funció dels seus recursos, i que prengui decisions en relació al temps, l'esforç i les tècniques que necessita per a la consecució dels aprenentatges.

Els alumnes que autoregulen el seu aprenentatge n'esdevenen responsables i són capaços d'adaptar els seus pensaments, sentiments i accions per ser eficients, motivar-se i aprendre. Això suposa implicar-se de manera activa en el propi procés d'aprenentatge, la qual cosa resultarà més fàcil si perceben que els objectius de les tasques responen a les seves necessitats i expectatives.

No s'ha d'oblidar que l'aprenentatge és sempre una tasca personal, encara que es pugui fer amb altres. Per això, cada persona ha de dominar les tècniques afavoridores de l'aprenentatge en totes les seves fases i dimensions, com a garantia que sabrà aplicar-les sempre que ho necessiti i al llarg de tota la vida. En l'etapa de l'educació primària s'inicia el domini d'aquestes tècniques, que es consolidaran en les etapes escolars posteriors.

Aquesta dimensió comprèn les competències següents:

- **Competència 3.** Organitzar el propi procés d'aprenentatge i aplicar-hi les tècniques adients.
- **Competència 4.** Emprar tècniques de consolidació i recuperació dels aprenentatges.

COMPETÈNCIA 3

Organitzar el propi procés d'aprenentatge i aplicar-hi les tècniques adients

Explicació

L'aprenentatge és un procés obert, progressiu i estructurat. La capacitat d'organització d'aquest procés incideix directament en el progrés i la consecució dels objectius. Per a això cal que els alumnes adquireixin habilitats per planificar, dur a terme i regular les tasques i activitats pertinents, superant així el que es podria considerar l'aprenentatge espontani, els resultats del qual són imprevisibles.

L'organització de l'aprenentatge s'ha de basar en la recepció de la informació, en la seva interpretació i en la relació amb allò que ja se sap. Aprendre passa per una sèrie de fases que cal seguir en un ordre determinat, donant a cada una el seu tempo i la seva intensitat. La construcció de coneixement autèntic es produirà quan la informació s'hagi vist modelada per l'activitat intel·lectual, per unes normes i unes rutines de pensament ordenades i reflexionades.

L'aprenent aborda el procés d'aprenentatge seguint diferents estratègies: avalua el que sap d'un tema, reconeix quin procediment pot utilitzar o quin coneixement pot transferir d'una assignatura a una altra, fa una cerca ràpida d'allò que li pot ser útil, a vegades s'avança a partir de l'assaig i l'error... Aquestes estratègies comporten l'ús de tècniques d'estudi concretes que constitueixen una pràctica específica (el resum, els apunts, l'organització en gràfics...), i que són les que s'han tingut més en compte des de fa temps en l'adquisició d'aquesta competència.

Les persones competents coneixen tècniques diferents per utilitzar-les no tan sols segons les seves

característiques personals, sinó també per adequar-les als diferents objectius d'aprenentatge que es plantegen.

L'ús d'estratègies i tècniques comporta un exercici d'autonomia i responsabilitat per part de l'aprenent. Ser competent vol dir prendre decisions per un mateix, coneixent els recursos que es poden utilitzar i les condicions més favorables. Aquesta competència té a veure amb la capacitat de crear un entorn personal d'aprenentatge ordenat i útil.

Continguts clau

- Estratègies d'aprenentatge: exploració d'idees prèvies, planificació, cerca i selecció d'informació, anàlisi de casos, imitació de models, formulació de preguntes...
- Tècniques d'estudi i de treball: lectura en veu alta, subratllat, paraules clau, resum, esquemes, línia del temps, mapes conceptuals i mapes mentals, dossier personal d'aprenentatge, apunts...
- Rutines de pensament: paraules clau, prediccions, titulars, preguntes...
- Entorn personal d'aprenentatge:
 - materials, estris, agenda, horari, diccionaris i enciclopèdies, calculadora...
 - condicions externes: llum, soroll, ventilació, temperatura, espai...
 - condicions personals: postura, descans, durada de l'estudi, intervals...
 - entorn digital: dossier d'aprenentatge digital, recull d'aplicacions, web, blog, wiki...
- ...

Orientacions metodològiques

L'alumne aprèn a organitzar el seu aprenentatge aplicant les estratègies i les tècniques d'aprenentatge. Aquesta pràctica ha de ser cada cop més autònoma però en els primers nivells l'aprenent necessita el guiatge i l'acompanyament del docent.

Sobretot cal potenciar la reflexió sobre el propi aprenentatge i fer que l'alumne s'adoni de com aprèn (meta-cognició). A partir d'aquesta reflexió cal desenvolupar i potenciar les habilitats cognitives necessàries. El treball sistemàtic de les rutines de pensament promou l'adquisició d'un pensament reflexiu i creatiu. Per exemple, a l'hora de redactar un text o treballar les tipologies textuais, es poden proposar rutines com ara cercar paraules clau, predir què pot succeir, escriure titulars o fer preguntes com ara: *què seria diferent si...? Suposa que...? I si...? Quin és l'objectiu de...?* O altres rutines que segueixen patrons fixos com ara les estructures de treball: *penso-m'interessa-investigo, relaciono-amplio-pregunto, 3-2-1 pont, paraula-idea-frase, 1-2-4*, etc.

A l'aula, cal dedicar temps específic a l'ús d'estratègies de comprensió lectora (o oral): lectura a fons o en diagonal, cerca i diferenciació d'idees principals i secundàries... En les converses i en les lectures cal fer presents les relacions lògiques: causa-conseqüència, simultaneïtat, exemplificació. Perquè la lectura és la tècnica transversal que serveix per a la gran majoria dels aprenentatges.

Quant a les tècniques d'estudi i treball més concretes, el mestre les ha de presentar explicant-ne les singularitats, ha de mostrar-ne l'aplicació i ha de proporcionar activitats i reptes en què els alumnes les hagin d'utilitzar. Pot demanar, per exemple, resums de textos informatius o narratius, l'escriptura de comentaris als marges dels textos, deixar que els alumnes planifiquin els horaris i els calendaris per al treball d'un tema, etc. És útil oferir plantilles de planificació que ajuden a temporitzar les activitats i controlar-ne l'execució.

El mestre ha d'insistir en la necessitat de centrar l'atenció. Aquesta és una capacitat determinant i és interessant fer exercicis periòdics per al seu entrenament. Cal fer veure la necessitat d'evitar distraccions com ara tenir el material sobrer damunt la taula, fer més d'una activitat alhora, etc. En molts casos també cal partir dels errors comesos. Per tal que l'equivocació sigui realment font d'aprenentatge, el docent l'ha de valorar en allò que significa d'intent i d'avenç, ha de dissimular-ne els aspectes desmotivadors i ha de convertir-la en repte, en objectiu de reflexió i en base per a la fixació dels nous coneixements.

Cal promoure l'autonomia dels alumnes a l'aula en l'organització del seu procés d'aprenentatge. En aquest cas, l'ús de l'agenda escolar esdevé una bona eina. S'ha de fomentar també l'ús d'instruments i aplicacions digitals que ajuden a l'organització del coneixement. Així, és necessari programar activitats que en comporten l'aplicació, com, per exemple, fer presentacions de suport a una exposició oral o per publicar en espais web, crear un itinerari turístic d'un indret conegut mitjançant l'ús d'aplicacions i programes de geolocalització, elaborar mapes conceptuals mitjançant l'ús d'aplicacions, etc.

En aquesta competència, s'ha de fer una menció especial a la cerca d'informació, per la importància que té en el procés d'aprenentatge. L'adquisició d'hàbits de consulta i l'organització de la informació són fonamentals en l'adquisició de coneixements. Cal programar activitats de cerca d'informació específica i pautaada en què els alumnes han d'utilitzar eines de consulta com ara diccionaris, cercadors, etc. Tècniques d'organització dels treballs, com l'ús d'un índex, l'escriptura de la data, la redacció d'una bibliografia..., faciliten l'ús posterior de la informació.

En l'organització de la informació del dossier personal o de la carpeta d'aprenentatge, el mestre ha d'acompanyar els alumnes fent-los avinent la finalitat de l'eina, que és recollir i organitzar les evidències del procés d'aprenentatge. En el cas del dossier digital, ha de fer-los coneixedors de les conseqüències de les opcions de visibilitat dels documents que publiquen.

Criteris i indicadors d'avaluació

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment de la competència al llarg de l'etapa poden ser útils indicadors com els que s'ofereixen a continuació:

Criteris d'avaluació	Indicadors Cicle inicial	Indicadors Cicle mitjà	Indicadors Cicle superior
<i>Planificar les tasques d'aprenentatge i el seu procés.</i>	Ordena les tasques que ha de fer.	Ordena i temporitza les tasques que ha de fer.	
	Fa servir l'agenda, pautaada pel mestre per organitzar les tasques d'aprenentatge.		Fa servir l'agenda autònomament per organitzar les tasques d'aprenentatge.
<i>Regular el procés d'aprenentatge.</i>	Identifica els propis errors a partir d'una pauta.	Revisa i modifica, si s'escau, les tasques que fa.	
<i>Organitzar l'entorn d'aprenentatge (espai, material...).</i>	Té cura dels estris, sap els que necessita i on localitzar-los.	Té cura i ordena el seu espai per mantenir-lo en condicions adequades.	
<i>Utilitzar la tècnica adient a la naturalesa de l'aprenentatge.</i>			Utilitza la tècnica adient segons l'estil d'aprenentatge.
	Utilitza tècniques d'aprenentatge pròpies del cicle: lectura en veu alta, base d'orientació...	Utilitza tècniques d'aprenentatge pròpies del cicle: identificació de paraules clau, subratllat, mapa mental...	Utilitza tècniques d'aprenentatge pròpies del cicle: resum, prendre notes, organitzadors gràfics, mapa mental, mapa conceptual, contrast d'idees...
<i>Cercar informació específica per al procés d'aprenentatge.</i>	Cerca informació específica a partir de pautes donades.	Cerca informació específica de forma autònoma en diferents textos, a Internet i a les biblioteques.	Cerca informació en diferents textos, a Internet i a les biblioteques i en valora el resultat críticament.
<i>Crear un dossier personal d'aprenentatge.</i>		Gestiona de manera pautaada el dossier personal d'aprenentatge.	Gestiona de manera autònoma el dossier personal d'aprenentatge.
			Gestiona el dossier personal digital d'aprenentatge.
...	...	...	...

COMPETÈNCIA 4

Emprar tècniques de consolidació i recuperació dels aprenentatges

Explicació

Aquesta competència fa referència a l'ús de les tècniques i habilitats que necessiten els alumnes per adquirir els aprenentatges de manera comprensiva, preservar-los en el temps i recuperar-los quan escaigui.

Els aprenentatges resten a l'abast de qui aprèn en el moment d'adquirir-los però cal consolidar-los perquè resultin significatius i siguin duradors. Atès que passat un temps de la seva adquisició poden quedar en l'oblit, cal mantenir-los i recuperar-los mitjançant tècniques que en permeten l'actualització.

La memòria és una capacitat millorable i, malgrat que l'aprenentatge va molt més enllà de la pura memorització d'uns coneixements, sense el manteniment i la fixació de determinats nodes d'informació, l'aprenentatge no pot progressar ni emprar-se quan sigui necessari.

Una altra de les característiques dels aprenentatges duradors és que integren més d'un àmbit, que es relacionen amb aspectes diferents de la realitat, perquè així tenen més ocasions d'executar-se i de reforçar les connexions neuronals que impliquen.

La competència té a veure amb l'ús de determinades tècniques i eines semblants a les considerades en la competència anterior, però que aquí posen l'accent en la consolidació dels aprenentatges ja adquirits. Aquestes tècniques són diverses i s'han d'adaptar als estils d'aprenentatge de cadascú. Un exemple de bona eina d'aprenentatge és el dossier d'aprenentatge perquè facilita a l'aprenent la recuperació dels conceptes ja adquirits, sempre i quan s'hagin organitzat bé en el moment de posar-los-hi.

Aquesta competència és útil per a tot tipus d'aprenentatges, siguin acadèmics o de la vida quotidiana.

Continguts clau

- Condicions per a l'adquisició de coneixement durador: atenció, interès, curiositat, etc.
- Tècniques de consolidació: vinculació amb altres aprenentatges, lectura comprensiva, síntesi, resum, mapa conceptual, repetició, aplicació, ensenyar a una altra persona, etc.
- Tècniques de recuperació: mnemotècnica, associacions, acròstics, etc.
- Eines d'avaluació formativa: carpeta d'aprenentatge.

Orientacions metodològiques

Per facilitar la consolidació i recuperació dels aprenentatges, el mestre ha de crear unes condicions a l'aula que facilitin que aquests siguin duradors: ha de fer veure les relacions que s'estableixen entre els continguts curriculars d'àmbits i àrees diferents, ha de relacionar-los amb aspectes de la realitat... Després, el plantejament d'un producte final en forma de projecte social, exposició als companys o a les famílies, materialització d'un model o maqueta, explicació mitjançant les TIC a escolars d'altres zones..., contribueix a la permanència dels nous coneixements.

Per tal que l'alumne interioritzi aquests coneixements i els pugui utilitzar de manera autònoma en el futur com a aprenent continu, serà bo que es verbalitzin a classe i que l'ús i la justificació dels aprenentatges anteriors siguin presents com a referent a l'aula.

Per altra banda, el mestre ha de propiciar l'ús de tècniques que afavoreixen l'organització i el record de la informació com, per exemple, subratllar les paraules clau d'un text i després fer-ne una lectura ràpida, elaborar un mapa conceptual i utilitzar-lo al cap d'un temps per respondre les preguntes que sorgeixen en un nou tema d'estudi, fer una línia del temps amb símbols visuals que representen les diferents etapes de la història i completar-la al llarg del curs, associar continguts geogràfics amb elements pictòrics per facilitar-ne la memorització, etc.

Un principi didàctic fonamental per afavorir la consolidació dels nous aprenentatges és vincular-los amb els anteriors, amb els ja dominats, mitjançant el que es coneix com «organitzadors d'aprenentatge», que ajuden a donar-los significat i contextualització.

La memòria és una destresa que s'ha d'entrenar i practicar: des dels primers cursos són convenientes els múltiples jocs que l'exerciten, i sempre són convenientes activitats com la memorització de poemes, la recitació d'embarbussaments, la representació d'obres de teatre, etc. També és necessari exigir als alumnes la memorització d'alguns conceptes curriculars imprescindibles com a base per als nous coneixements, de manera justificada i posant de manifest el context en què s'apliquen i es concreten. Cal mostrar als alumnes la utilitat d'aplicar normes mnemotècniques, d'utilitzar acròstics, de fer servir subratlladors de diferents colors...

La repetició sempre és necessària perquè facilita la fixació dels aprenentatges. Però cal que el docent no n'abusi perquè hi ha el perill de la desmotivació i l'avorriment; d'altra banda, els alumnes necessiten nivells diversos de repetició per consolidar els aprenentatges, i per això s'ha d'evitar un plantejament rutinari i ineficaç de les activitats i instal·lar en cada alumne l'hàbit de la repetició segons les seves necessitats.

Les tècniques d'aprenentatge no s'han d'aplicar de manera aïllada sinó al mateix temps que s'aprenen els diferents continguts dels àmbits curriculars. En totes les matèries curriculars s'han d'aplicar les tècniques de consolidació i recuperació, de manera que se'n fomenti la transferència i l'adaptabilitat als diversos àmbits. És amb la pràctica i l'exercitació periòdica i continuada en situacions diferents que l'aprenentatge es consolida, es manté i es pot recuperar.

Criteris i indicadors d'avaluació

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment de la competència al llarg de l'etapa poden ser útils indicadors com els que s'ofereixen a continuació:

Criteris d'avaluació	Indicadors Cicle inicial	Indicadors Cicle mitjà	Indicadors Cicle superior
<i>Repetir les seqüències que componen un aprenentatge.</i>	Repeteix la seqüència indicada pel docent.		Selecciona i repeteix autònomament la seqüència que necessita consolidar.
<i>Reproduir tot el procés d'aprenentatge adquirit.</i>	Reprodueix una acció a partir d'un model.	Reprodueix tot el procés d'aprenentatge sense model.	Reprodueix tot el procés d'aprenentatge sense model i en contextos diversos.
<i>Associar continguts d'aprenentatge amb elements diversos (verbals, numèrics, pictòrics, espacials...).</i>	Associa continguts d'aprenentatge adquirits amb elements proposats pel docent.	Associa autònomament continguts amb elements escollits que li són útils per mantenir i recuperar l'aprenentatge.	
<i>Relacionar diferents continguts d'aprenentatge per comprendre'ls i consolidar-los.</i>		Comprèn un contingut a partir de la relació amb altres de propers.	Comprèn un contingut a partir de la relació amb altres de més llunyans.
<i>Aplicar els aprenentatges per consolidar-los.</i>	Aplica els coneixements adquirits en situacions proposades pel docent.	Aplica els coneixements adquirits en diferents contextos.	
<i>Sintetitzar l'aprenentatge adquirit.</i>		Resumeix oralment i per escrit aprenentatges adquirits.	
<i>Comunicar el coneixement per consolidar l'aprenentatge adquirit.</i>	Expressa oralment aprenentatges adquirits.	Expressa oralment i per escrit aprenentatges adquirits.	
		Comparteix el coneixement adquirit amb un company.	
<i>Recuperar els aprenentatges mitjançant les associacions fetes durant la seva adquisició.</i>		Aplica tècniques mnemotècniques per recuperar l'aprenentatge.	
<i>Emprar pauses per afavorir la recuperació dels aprenentatges.</i>		Fa pauses quan té dificultats per recuperar un aprenentatge.	
...	...	...	...

Dimensió aprenentatge en grup

Aprendre a aprendre en grup implica aprendre a organitzar i gestionar de manera eficient el temps i la informació entre diverses persones. El treball en grup és una activitat de relació entre iguals que implica l'intercanvi de coneixements, estratègies i rols. La interacció amb els altres augmenta la motivació i l'aprenentatge. Quan aquest intercanvi i interacció es donen, els alumnes tenen l'oportunitat de regular i corregular el seu aprenentatge i afavorir-ne la presa de consciència.

Encara que l'aprenentatge en últim extrem és sempre una qüestió personal, actualment es fa necessari adquirir l'hàbit del treball, de l'aprenentatge en grup, com a part de la mateixa socialització que s'adquireix dins i fora de l'escola. L'aprenentatge amb els altres requereix d'habilitats socials i d'un ambient de confiança i col·laboració per poder comprendre i percebre els sentiments i les necessitats dels companys i actuar en conseqüència.

Aquesta dimensió està integrada per la competència:

- **Competència 5.** Utilitzar la interacció i les tècniques d'aprenentatge en grup.

COMPETÈNCIA 5

Utilitzar la interacció i les tècniques d'aprenentatge en grup

Explicació

Aquesta competència acompanya de manera imprescindible les que fan referència a l'aprenentatge individual. L'aprenentatge sempre és personal, qui aprèn és cada individu, però en grup s'aprèn i s'adquireixen hàbits de relació social, necessaris per a la vida en societat. El treball en grup obliga a raonar, qüestionar i debatre, explicar i repetir, i aquesta interacció amb els altres contribueix a millorar la qualitat de l'aprenentatge. Tot i que a l'escola el treball amb els altres fa temps que hi és present, amb l'ensenyament-aprenentatge per competències pren especial rellevància.

Com ja s'ha dit, aquesta competència es vincula estretament amb la socialització dels alumnes ja que la interacció amb els altres comporta l'adquisició i la pràctica d'habilitats socials i emocionals amb les quals es gestionen les relacions i els sentiments que sorgeixen. Tenen a veure amb aquesta competència, doncs, la capacitat de posar-se en el lloc dels altres, de coordinar esforços per arribar més lluny, de definir i compartir objectius conjunts, d'analitzar el potencial de cadascú i d'intervenir en funció d'aquest, etc. L'adquisició d'aquestes habilitats s'inicia a la primera infància i resta present al llarg de tota la vida.

El treball en equip té tècniques pròpies i estructures concretes d'organització dels rols, que s'han de conèixer i practicar en el procés d'adquisició de la competència. L'aprenentatge en equip es pot dur a terme tant si els diferents alumnes tenen el mateix nivell de coneixements o no i té l'aprofitament màxim en les situacions en què els alumnes duen a terme rols diferents.

Sovint es diu que ensenyar als altres és una de les millors maneres d'aprendre i això és especialment cert quan aquest ensenyament és qüestionat i debatut i obliga a l'argumentació i a la justificació. També tots els docents saben que quan un mestre no se'n surt a fer entendre alguna cosa a un alumne, sovint és un altre alumne qui ho aconsegueix.

Aquesta competència, més enllà del seu paper en l'assoliment dels aprenentatges, té a veure, per tant, de manera molt rellevant amb l'acceptació de la diversitat que es produeix a l'aula: alumnes amb ritmes, capacitats i interessos diferents. Si el treball en equip està ben organitzat, els alumnes senten que juguen un paper actiu a l'aula.

Els aprenentatges de tots els àmbits es poden relacionar d'una manera o altra amb aquesta competència: en tots, l'adquisició dels coneixements adquireix una qualitat especial quan és fa amb l'aportació d'altres individus.

Continguts clau

- Habilitats emocionals: posar-se en el lloc de l'altre, respecte, etc.
- Habilitats socials i comunicatives: saber escoltar, buscar consens, fer propostes, fer un retorn, etc.
- Tècniques de treball en grup i d'aprenentatge entre iguals: planificació, repartiment de rols, seguiment del procés, interacció, suma dialogada d'aportacions, etc.
- ...

Orientacions metodològiques

Perquè els alumnes assoleixin aquesta competència, cal donar-los l'oportunitat a l'aula d'exercitar el treball en grup i alhora proposar-los activitats que potenciïn les habilitats socials. Els mestres han de promoure treballs col·laboratius i organitzar diferents dinàmiques que promoguin el debat i la cooperació, de manera que els alumnes hagin de decidir, planificar, cercar informació, organitzar, contrastar, argumentar...

Cal introduir aquestes activitats ja en els primers nivells de l'etapa, encara que de manera molt guiada i sent conscients que els resultats seran simplement una suma de les aportacions de cada un dels alumnes més que no pas la integració dels aprenentatges individuals. Posteriorment, el treball es fa més autònom i es pot exigir als alumnes una major interacció i un repartiment de tasques més elaborat.

Les dinàmiques de treball cooperatiu com el *jigsaw*, els equips base, els equips esporàdics, els grups d'experts... són molt útils perquè els alumnes adquireixin aquesta competència, especialment en el marc de la metodologia de projectes, però també en moltes altres. El paper del mestre en aquestes tasques ha de ser de mediador o guia en la feina del grup ajudant-lo a regular-ne el funcionament i, de manera especial, observant i avaluant l'aportació individual dels alumnes en l'equip. És imprescindible que s'hi reuneixi i que els retorni un comentari d'allò observat.

Per tal d'afavorir la interacció amb els altres, cal crear a l'aula un ambient que convidi a la bona entesa, a les actituds de confiança i al respecte, on s'estableixin relacions socials sanes. En aquest marc, cal promoure activitats que fomenten les habilitats socials, en especial jocs i dinàmiques que animen a la comunicació, l'escolta, el coneixement personal, el respecte, el diàleg, l'empatia, la col·laboració... Es poden preparar espais per fer comprendre que l'emoció es pot regular i cal afrontar els conflictes amb tècniques de resolució en el moment que es produeixen.

El mestre ha de verbalitzar davant dels alumnes com són d'imprescindibles aquestes condicions per a l'èxit de l'aprenentatge, ha de valorar els avenços que es produeixen i ha d'animar davant de les dificultats i fracassos que apareixen en algun moment.

El treball en grup ensenya a conviure i, per tant, les competències emocionals s'han de practicar mitjançant activitats vivencials i participatives que tinguin en compte l'experiència personal dels alumnes, el seu entorn i les seves necessitats. Amb aquest propòsit, la música, la plàstica, les narracions i el joc compartits en espais de treball en grup, són recursos que faciliten la interacció amb els altres per adquirir aprenentatge.

Criteris i indicadors d'avaluació

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment de la competència al llarg de l'etapa poden ser útils indicadors com els que s'ofereixen a continuació:

Criteris d'avaluació	Indicadors Cicle inicial	Indicadors Cicle mitjà	Indicadors Cicle superior
<i>Expressar les idees, criteris, propostes i dubtes propis.</i>	Comparteix el que sap amb els companys.	Comparteix amb els altres les idees i les propostes pròpies.	Expressa de manera raonada les coincidències i divergències amb les idees, criteris i propostes dels altres.
		Acorda propostes amb els altres.	
		Respon els dubtes dels altres.	
	Demana ajuda a un company o al mestre quan té dubtes o no entén algun aprenentatge.		
<i>Escoltar les idees, criteris, propostes i dubtes dels altres.</i>	Escolta amb respecte les opinions dels altres.	Escolta activament les idees, criteris, propostes i dubtes dels altres.	
	Respecte el torn de paraula dels altres.		
<i>Definir i compartir objectius de grup assolibles.</i>		Proposa objectius de grup assolibles a curt termini.	Proposa objectius de grup assolibles a llarg termini.
		Accepta les propostes d'objectius dels altres en el treball de grup.	
<i>Assumir i associar els diferents rols i tasques per aconseguir els objectius com a grup.</i>		Coneix quins són els principals rols i tasques d'un equip de treball.	Associa els rols del treball en grup amb les característiques dels diferents membres.
	Accepta el rol assignat pel mestre en el treball en grup.	Accepta el rol consensuat pel conjunt del grup.	
	Fa les tasques que corresponen al rol que se li ha assignat.		
<i>Relacionar el resultat de les tasques de cadascú per integrar-lo com a aprenentatge comú.</i>		Incorpora el resultat de les tasques dels altres membres del grup en la producció conjunta final.	Participa activament en l'elaboració cooperativa d'alguns resultats del treball en grup.

Criteris d'avaluació	Indicadors Cicle inicial	Indicadors Cicle mitjà	Indicadors Cicle superior
<i>Autoavaluar l'activitat i els aprenentatges adquirits en el treball en grup.</i>		Revisa la tasca conjunta i la refà, si s'escau.	
			Decideix iniciar tasques noves necessàries per assolir els objectius compartits.
		Incorpora els aprenentatges adquirits en grup als seus treballs i tasques individuals.	
...	...	...	...

Dimensió actitud positiva envers l'aprenentatge

Ja des d'infants, les persones mostren curiositat per saber sempre més coses. Als nois i noies el coneixement els dona seguretat i els satisfà els interessos i la curiositat que els són naturals i que l'escola ha de mantenir.

L'experiència, avalada pels estudis neurològics, fa evident que els aprenentatges són més significatius i duradors quan es relacionen amb experiències gratificants. Per això s'ha de procurar que l'actitud de l'aprenent sigui sempre positiva, també quan li cal aprendre un coneixement que potser no el motiva tant però que és necessari i útil per al seu progrés personal.

Sovint l'aprenentatge requereix un esforç que els alumnes han d'entendre com a mitjà necessari per superar obstacles i com a motivació per a la continuïtat de seguir aprenent. Això dependrà de la satisfacció que trobin en l'aprenentatge. Si els alumnes no perceben el resultat de l'aprenentatge com a útil o gratificant, creen barreres que impedeixen o dificulten el seu progrés. La satisfacció per l'aprenentatge passa per la superació dels obstacles que el dificulten: les dificultats lectores, d'atenció, concentració i memorització, les pròpies de la diversitat intel·lectual, etc.

Aquesta dimensió comprèn la competència:

- **Competència 6.** Adquirir el gust per aprendre i per continuar aprenent.

COMPETÈNCIA 6

Adquirir el gust per aprendre i per continuar aprenent

Explicació

Aquesta competència fa referència a la satisfacció que suposa per a les persones aprendre coses noves i seguir adquirint-ne més. Consisteix a plantejar nous reptes, a veure la utilitat dels aprenentatges, a relacionar allò après amb noves preguntes i amb nous àmbits i adonar-se dels sentiments positius que produeix el fet d'aprendre (orgull, alegria, satisfacció de la curiositat...

Els estudis de neurociència confirmen la relació existent entre l'emoció i l'aprenentatge, i evidencien que com més emocions positives, millor emmagatzematge i persistència d'allò après; seguir aprenent afavoreix l'evolució del cervell. El infants mostren una curiositat innata per aprendre que l'escola ha de mantenir, ja que tan sols si l'individu troba satisfacció en allò que vol aprendre i/o aprèn, voldrà seguir fent-ho al llarg de la vida. Adquirir el gust per aprendre és una acció actitudinal que esdevé la base que pot garantir que l'alumne segueixi aprenent sense l'obligació escolar o acadèmica.

L'interès per aprendre i continuar aprenent es pot donar per motivacions intrínseques o extrínseques. Les primeres fan referència a la satisfacció que proporciona l'aprenentatge per ell mateix; les segones tenen a veure amb les conseqüències que provoca l'aprenentatge en qüestió. Així, un alumne pot fer una activitat per ganes de superació personal, pel reconeixement extern que n'espera, per les expectatives d'una recompensa, etc. Progressivament cal arribar que l'alumne trobi satisfacció en el fet

mateix d'aprendre, com a garantia que seguirà desitjant aprendre de per vida.

L'entorn de l'alumne influeix molt en l'adquisició d'aquesta competència. Les circumstàncies socials en què es troba i els models familiars, escolars, i les provinents dels mitjans de comunicació faciliten o dificulten el manteniment d'aquestes motivacions i les satisfaccions que se n'obté.

L'entorn escolar també pot ser més o menys afavoridor del gust per l'aprenentatge. Determinades metodologies, pràctiques d'avaluació, els vincles personals i afectius amb els companys i docents promouen que l'alumne valori l'adquisició de nous coneixements i se senti més estimulat per continuar aprenent. Tots els coneixements de tots els àmbits són susceptibles de ser presentats de manera atractiva als alumnes. Cal, en aquest sentit, promoure el gust per la lectura, el gust per les matemàtiques, el gust per la ciència, etc.

Aquesta competència té un caire transversal respecte de les anteriors. Es una competència bàsicament actitudinal que es materialitza en les anteriors per fer efectiu l'aprenentatge.

Continguts clau

- Evolució del coneixement.
- Utilitat dels aprenentatges.
- Relació dels aprenentatges amb la vida quotidiana.
- Interessos personals.
- ...

Orientacions metodològiques

Per tal que els alumnes mostrin motivació i ganes per aprendre i seguir aprenent, tan imprescindible és que el mestre fomenti i incentivi la curiositat i l'interès per les coses com que reconegui als infants allò que han après perquè se'n sentin satisfets. Per això, el mestre ha d'afavorir la relació de l'aprenentatge amb la satisfacció personal mitjançant la valoració dels avenços que alhora potencien l'autoestima dels alumnes.

Escotar els alumnes, donar-los un paper actiu en les activitats i en el dia a dia al centre, adoptar una actitud positiva i utilitzar la sorpresa són algunes de les actuacions que el mestre pot fer servir a l'aula per engrescar els infants a aprendre i a seguir aprenent.

La interacció amb els altres genera noves propostes d'aprenentatge, entusiasme per seguir cercant respostes als seus interrogants i il·lusió per assolir noves fites. A l'aula s'ha d'aprofitar la curiositat i l'interès dels alumnes mitjançant propostes i activitats en què tinguin oportunitats d'aprendre. S'han de promoure mètodes interactius com el treball per projectes, el treball cooperatiu o l'aprenentatge entre iguals, per exemple.

Alguns dels hàbits del treball en grup que afavoreixen l'adquisició d'aquesta competència són la pràctica del diàleg i la conversa entre els alumnes quan s'ajuden i complementen els aprenentatges, l'ús del joc per plantejar i/o resoldre reptes, fer les pauses necessàries en el procés per reflexionar i valorar conjuntament sobre allò que fan, les presentacions i exposicions que fan els grups a altres destinataris (obertura de la comunitat escolar) al final de la tasca, etc.

És important que el docent mostri la rellevància i el caràcter útil dels aprenentatges deixant temes o aspectes oberts. Com més s'aprèn, més preguntes es generen i, per tant, a l'aula cal propiciar espais i situacions en què els alumnes puguin expressar els seus interessos, preguntes i curiositats: converses dialògiques, clubs de lectura, fòrums de pel·lícules, exposicions, que provoquin la cerca d'informacions, respostes i el fet de compartir-les en grups interactius o cooperatius.

Per als aprenentatges en què sigui més difícil la relació amb la satisfacció personal (no agrada el tema o està especialment deslligat de les pròpies capacitats, hi ha una especial necessitat de repetició, cal dedicar-hi un temps que s'ha de sostreure a l'oci...), cal justificar la necessitat de l'esforç, fer que l'alumne l'assumeixi com a repte i l'entengui com a inversió per assolir una satisfacció final i un aprenentatge necessari.

La manera com es planteja l'avaluació també resulta molt important: s'ha de plantejar a l'alumne sense que la vegi com una amenaça, ni que pugui esperar que se'n derivin possibles càstigs, sinó com un ajut per a seguir aprenent de manera ferma.

Criteris i indicadors d'avaluació

Per avaluar els diversos nivells d'assoliment de la competència al llarg de l'etapa poden ser útils indicadors com els que s'ofereixen a continuació:

Criteris d'avaluació	Indicadors Cicle inicial	Indicadors Cicle mitjà	Indicadors Cicle superior
<i>Manifestar curiositat per aprendre.</i>	Fa preguntes senzilles sobre objectes i fenòmens observats.	Fa preguntes elaborades sobre objectes i fenòmens observats.	Es fa preguntes i cerca la manera de respondre-les.
	Fixa l'atenció en allò que encara no sap o no entén.		Fixa l'atenció en fenòmens abstractes.
<i>Mostrar satisfacció per allò après.</i>	Parla de les coses que ha après.		
	Desitja explicar als altres allò que ha après.		S'esforça i prepara actuacions, per iniciativa pròpia, destinades a explicar als altres allò que ha après.
		Busca ocasions per utilitzar allò que ha après.	
<i>Mostrar desig per continuar aprenent.</i>	Fa preguntes noves a partir d'allò que ha après.	Aprofundeix sobre allò après mitjançant la lectura voluntària, la consulta de fonts, etc.	Cerca nous temes d'aprenentatge.
...	...	...	...

Orientacions per a l'avaluació de l'àmbit d'aprendre a aprendre

Per a l'avaluació general d'aquest àmbit, l'observació directa a l'aula és l'eina bàsica. Per a materialitzar aquesta observació, el mestre pot utilitzar taules d'observació, llistes de control o altres instruments amb els quals recollir evidències de l'avenç de l'alumne. En aquest document es proposen alguns criteris d'avaluació, no tots els possibles, amb indicadors per als diferents cicles, que donen elements per identificar els aspectes que cal observar.

Per avaluar les dimensions i competències d'aquest àmbit cal observar els alumnes en les tasques i activitats diverses que es proposen a les orientacions metodològiques. A tall d'exemple, el mestre ha d'observar accions com ara si l'alumne revisa les tasques a mesura que les efectua, si utilitza tècniques d'estudi i de treball, si planifica l'elaboració del dossier personal o de la carpeta d'aprenentatge, si participa activament en el treball en equip...

Les pautes d'observació les pot proposar i omplir el mateix docent, però els indicadors proposats també es poden utilitzar com a guies per a l'autoavaluació o la coavaluació dels propis alumnes. Aquestes activitats d'autoavaluació i coavaluació ofereixen una visió progressiva en el domini dels diferents aspectes que conformen cada competència. El seguiment al llarg de l'etapa dels indicadors que constitueixen les competències proposades serveix per constatar el progrés efectiu en el seu domini.

Quan es tracta d'indicadors que es vinculen a l'aprenentatge en grup, caldrà fixar atenció especial en el seu assoliment per cadascun dels alumnes, per advertir com s'ha arribat efectivament a assolir la competència.

En les mateixes activitats que serveixen per avaluar l'assoliment d'objectius d'aprenentatge en els diversos àmbits curriculars es pot avaluar el domini de les competències d'aprendre a aprendre, introduir preguntes que facin referència al procés d'aprenentatge, com ara: *Quins elements et molesten especialment a l'hora de llegir? Què has de tenir en compte a l'hora de fer un bon resum? Com t'has organitzat per aprendre aquestes qüestions? Quina activitat d'aquesta unitat t'ha servit més per aprendre? Què hauries de fer ara per aprendre més coses sobre el tema?* Etc.

La tutoria individual és una altra de les situacions d'avaluació imprescindibles per valorar els avenços que es produeixen en aquests àmbit. En la conversa, el mestre ha de detectar les tècniques d'aprenentatge que l'alumne ha incorporat, les seves característiques i preferències personals, sense oblidar les que es materialitzen fora de l'escola.

Els criteris d'avaluació proposats en aquest document poden servir també per a l'elaboració de rúbriques d'avaluació dedicades específicament a aquest àmbit o formar part de rúbriques destinades a altres tasques o projectes. El mateix es pot dir per a l'elaboració de dossiers d'aprenentatge: els alumnes poden indicar-hi els processos d'aprenentatge que han seguit, les tècniques que han utilitzat i els avenços que han fet. Rúbriques i dossiers d'aprenentatge són eines molt útils per a l'avaluació formativa ja que fan conscients els alumnes del procés que segueixen i els donen pistes de la manera com el poden regular.

Annex 1

Continguts clau de les competències

Continguts clau	Competències					
	1	2	3	4	5	6
1. Capacitats personals de tipus físic, mental, emocional...						
2. L'actitud de millora per superar dificultats i limitacions.						
3. Estils d'aprenentatge: visual, cinestèsic, auditiu, actiu, reflexiu, pragmàtic, teòric.						
4. Estereotips i falses conviccions lligades a l'aprenentatge.						
5. Tècniques d'autoavaluació i de coavaluació: activitats escrites, gràfiques, orals, globalitzades...						
6. Instruments d'autoavaluació: rúbrica, dossier d'aprenentatge, diari de camp...						
7. Estratègies d'aprenentatge: exploració d'idees prèvies, planificació, cerca i selecció d'informació, anàlisi de casos, imitació de models, formulació de preguntes...						
8. Tècniques d'estudi i de treball: lectura en veu alta, subratllat, paraules clau, resum, esquemes, línia del temps, mapes conceptuals i mapes mentals, dossier personal d'aprenentatge, apunts...						
9. Rutines de pensament: paraules clau, prediccions, titulars, preguntes...						
10. Entorn personal d'aprenentatge: materials, estris, agenda, horari, ús de diccionaris, enciclopèdies, calculadora, condicions externes: llum, soroll, ventilació, temperatura, amplitud...; condicions personals: postura, descans, durada de l'estudi, intervals; entorn digital: dossier d'aprenentatge, portafolis digital, recull d'aplicacions, web, blog, wiki, apps...						
11. Condicions per a l'adquisició de coneixement durador: atenció, interès, curiositat...; tècniques de consolidació: vinculació amb altres aprenentatges, lectura comprensiva, síntesi, resum, mapa conceptual, repetició, aplicació, ensenyar a una altra persona...; tècniques de recuperació: mnemotècnica, associacions, acròstics...; eines d'avaluació formativa: carpeta d'aprenentatge.						
12. Habilitats emocionals: posar-se en el lloc de l'altre, respecte...						
13. Habilitats socials i comunicatives: saber escoltar, buscar consens, fer propostes, fer un retorn...						
14. Tècniques de treball en grup i d'aprenentatge entre iguals: planificació, repartiment de rols, seguiment del procés, interacció, suma dialogada d'aportacions...						
15. Evolució del coneixement.						
16. Utilitat dels aprenentatges.						
17. Relació dels aprenentatges amb la vida quotidiana.						
18. Interessos personals.						